

Ђурђина МАРИЋ*

ИЗВЕШТАЈ СА КОНФЕРЕНЦИЈЕ „IUSTORIA 2025: РАТ И МИР (У ПРАВНОЈ ИСТОРИЈИ)“

У конференцијској сали Правног факултета Универзитета у Београду, од 17. до 19. новембра 2025. године, одржана је шеста по реду међународна студентска конференција из области правне историје, на тему рата и мира у правној историји, у част осамдесетогодишњице завршетка Другог светског рата. Покровитељ конференције била је организација „Српско правно друштво 1835“. У раду конференције су, осим студената правних факултета универзитета у Београду, Бања Луци и Зеници, учествовали и студенти из Пољске, Аустрије, Мађарске, Италије и Јапана, и то са универзитета у Варшави, Кракову, Лођу, Торуну, Бечу, Мишколцу, Верони те Универзитета Кансај, који су три дана у девет сесија организованих на српском и енглеском језику имали прилику да изложе своје радове и да дају изузетан научни допринос у овој области.

ПРВИ ДАН КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Након регистрације учесника, конференција је отпочела уводним обраћањем професора др Далибора Ђукића, продекана за међународну сарадњу Правног факултета Универзитета у Београду, који је истакао да присуствујемо једној од најзначајнијих студентских конференција на Правном факултету и да је тема конференције посебно важна за Балкан, с обзиром на то да смо током историје имали искуства и са ратовањем и са проналажењем мировних решења којима су се ратови окончавали. Потом се присутнима обратила проф. др Нина Кршљанин, председница Организационог одбора, која је говорила о настанку саме конференције, осврнувши се на то да се

* Студенткиња докторских студија на Правном факултету Универзитета у Београду и судијски сарадник.

због тада актуелне пандемије самој организацији конференције наметнула неопходност да у почетку буде одржавана у онлајн формату, али да то није била препрека да пристигну бројни квалитетни радови, да се конференције реализују успешно и да готово сви говорници активно учествују у веома плодноним дискусијама. Осим тога, проф. Кршљанин је напоменула да су пристигли радови објављени у међународном академском студентском часопису *Весник правне историје*, чији је издавач Правни факултет Универзитета у Београду и који излази два пута годишње, те је искористила прилику да охрабри све присутне да и сами напишу радове.

Након поздравних речи и фотографисања учесника, присутни су имали част да им прво предавање на енглеском језику одржи проф. др Стивен Донахи (Stephen Donnachie), који је говорио о правном контексту сукоба између династије Хоенштауфена и Ибелина на Латинском истоку у периоду од 1228. године до 1242. године (Law and Civil war: The legal Context to Conflict between the Hohenstaufen and Ibelins in the Latin East, 1228–1242). У свом веома садржајном излагању, професор Донахи је, говорећи о грађанском рату у Јерусалимском и Кипарском краљевству, који је данас познатији као Рат Ломбарда, односно рат између присталица династије Хоенштауфен и цара Фридриха II, с једне стране, и Ибелина, с друге стране, истакао да је суштински разлог тог рата био сукоб права и силе, односно Фридрихова намера да контролише регентство свог младог сина Конрада II који је владао на Кипру, где је у ствари по локалном феудалном праву краљевства наследник требало да буде Иван од Ибелина. Донахи је истакао да је већ у том периоду постојала свест да царска титула не може бити извор права сама по себи и да цар не може бити изнад уставног поретка и судске власти.

Потом је реч дата ауторима радова, чија су излагања била подељена у три сесије на српском и енглеском језику. Прву сесију на српском језику под називом „Рат и мир од антике и даље“ отворила је студенткиња Универзитета у Београду Катарина Деља са радом „Први мировни уговор у историји“. Говорећи о Кадешком споразуму као најстаријем сачуваном мировном споразуму склопљеном крајем XIII века пре нове ере, којим је окончан сукоб између Египатског краљевства и Хетитске државе, она је изнела своја запажања о елементима тог споразума и значају правног наслеђа првог познатог мировног уговора. Затим је Светлана Марјанов, излажући на тему „О два рата и два мира: оглед из теологије политике“, истакла да недостаје диференцијација појмова рат и мир, који се међусобно преплићу, те да кључно место на којем се током целе историје одигравају ратови и мирови нису спољашња бојна поља и историјски догађаји

већ срце свакога од нас. На крају ове сесије излагали су студенти Универзитета у Београду Милош Ивковић и Лука Бабић о свом ко-ауторском раду „Еволуција диктатуре: Рим као инспирација фашистичкој Италији“. Они су истакли да је основна линија разграничења између римске и Мусолинијеве диктатуре начин доласка на власт и титулус власти, односно да је диктатура у време Римљана почивала на очувању поретка, мира и моралног интегритета друштва, а да је Мусолинијева диктатура била израз фашистичког идеала тоталитарног уређења, у којем је држава апсолутни ауторитет, а индивидуална права потчињена колективној вољи коју је представљао вођа.

Другу сесију на енглеском језику под називом „Military Legal from History Antiquity until the French Revolutionary Wars“ отворио је студент Универзитета у Београду Огњен Лопичић, који је у излагању о свом раду „War and Peace in Serbian Legal History: A Parallel between the 11th and 19th Centuries“ настојао да представи наслеђе и еволуцију српског права у две наизглед удаљене, али веома значајне епохе. Затим је студент са Универзитета у Варшави Franciszek Ignacy Fortuna на свеобухватан начин представио све аспекте документа под називом „Edict on the Pursuit of Deserters in the Kingdom of Prussia from 1788“, откривши нам занимљиво становиште о коришћењу локалног становништва у прогону дезертера, са посебним увидом у друштвени контекст и односе између државе и поданика у то време. Ту сесију је затворио студент са Универзитета у Бечу Felix Nachtlberger представљањем резултата истраживања до којих је дошао приликом писања рада „Duress of Circumstances and the Soldiers Duty – A Sketch of History“, у коме је руководећи се релевантним правним изворима из XVIII, XIX и XX века анализирао историјски развој института принудних околности у његовом односу са дужношћу војника да трпи принудне околности.

На трећој и финалној сесији на енглеском језику под називом „Military Legal History from the Late 19th Century Onward“ говорила је студенткиња Универзитета у Верони Beatrice Rabbiosi D'Alessandro, која је у раду „Between Law and Power: The Myth of a Just Treaty“ на примеру Споразума из Вухалеа из 1889. године, потписаног између Краљевине Италије и Етиопског царства, представила занимљиву причу о језичкој двосмислености и њеној улози у правној обмани, испитујући како су мировни уговори, посебно они настали у колонијалним контекстима и у условима глобалне неравнотеже снага, често функционисали као продужетак рата, а не као његово решење. На крају је студент Универзитета у Београду Огњен Бојанић представио свој рад „The Liber Code and Command Responsibility“, у којем се бавио анализом института командне одговорности и доприносом

немачког правника Франциса Либера дефинисању кодификације војног права, чиме је први дан конференције био завршен.

ДРУГИ ДАН КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Учесници другог дана конференције су имали част да им проф. др Самир Аличић одржи друго по реду предавање на енглеском језику под називом „Roman Law and War“. Од њега смо научили да су Римљани увели концепт правом регулисаног ратовања, односно *bellum iustum*-а као посебног скупа правних правила којим је уређиван начин проглашења рата и закључивања мира. Проф. Аличић се посебно осврнуо на то како је регулисан статус непријатеља, ратних заробљеника и имовине која би била заплењена током ратова, при чему је упоредио поменута решења са постојећим сетом правила који су данас заступљени у модерном ратном праву и војном праву, дајући на тај начин свим учесницима бројне идеје за нека даља будућа истраживања.

По завршетку предавања аутори су имали прилику да излажу своје радове у две сесије. Четврту сесију на енглеском језику под називом „War, Peace and Law in Poland during the Interwar period“ отворила је студенткиња Универзитета у Београду Мина Тошић, која је излагала о свом раду „From the right to war to laws prohibiting war: historical evolution and effectiveness“, у којем је представила еволуцију од моралних ограничења до правне регулације оружаних сукоба у облику међународних институција и уговора од најранијих помињања рата познатим људској историји, па све до Повеље Уједињених нација. Потом је реч дата студентима са универзитета у Кракову и Лођу – најпре студенткињи Изабели Васик (Izabela Wasik), која је, излажући о раду „Could the Authorities Keep an Eye on People's Plates? The Legal Aspects of Food Rationing in Galicia during the First World War“, покушала да представи на који начин ратно стање утиче на конзумацију хране, како прописи могу становништву захваћеном ратом обезбедити непрекидно снабдевање храном а да истовремено, са циљем спречавања опасности од глади, буде регулисана потрошња основних животних намирница попут хлеба или млека. Студент Миколај Трушковски (Mikolaj Truszkowski) је представио резултате до којих је дошао у свом раду „Anti-War Mechanisms in Polish Constitutions of the Interwar Period (1918–1939)“, у којем је разматрао антиратне механизме, под којима подразумева сва ограничења овлашћења извршне власти која би била против јавног ин-

тереса, кроз анализу могућих уставних решења у датом периоду. Студент Дарјуш Пјотровски (Dariusz Piotrowski) је представио свој рад „Law after War or War in Law? The Problem of Lawmarking in statu nascendi on the Example of the Commercial Law System in the Second Polish Republic (1918–1939)“, у којем се бавио начином уједначавања наслеђених правних система у Пољској кроз анализу стања у регулативи трговинског права.

Након краће паузе, у петој и последњој планираној сесији тог дана на српском језику под називом „Рат и право од Велике источне кризе до Другог светског рата“ своје радове су представили студенти са Универзитета у Бања Луци. Студенткиња Моира Кеџман је својим радом „Невесињска пушка“ допринела још дубљем разумевању значаја тог својеврсног симбола српског отпора вишевековној османској тиранији. Руководећи се свим актуелно доступним изворима, сагледала је непосредне прилике пред избијање тог устанка у Босни и Херцеговини, његове узроке и ток, односе великих сила и став Србије и Црне Горе према њему, као и значај устанка за Босну и Херцеговину и њен будући статус у међународној заједници. Потом је студенткиња Ивона Илић представила рад под називом „Злочини у Првом светском рату на простору бугарске окупационе зоне у Краљевини Србији са аспекта међународног хуманитарног и ратног права“, у коме је обрадила питање бугарских злочина у време окупације на територији Краљевине Србије у Првом светском рату, смештајући их у правни контекст предратног и послератног развоја међународног хуманитарног и ратног права, при чему је дужну пажњу посветила хронологији развоја односа двеју држава, истовремено са развојем међународних правила ратовања. У раду „Бањалучки велеиздајнички процес (1915–1916)“ студент Никша Дражић је садржајно анализирао правни положај Срба у Босни и Херцеговини за време аустроугарске владавине и након Сарајевског атентата, када је аустроугарска власт хапсила најугледније Србе Босне и Херцеговине оптужујући их за велеиздају. Студент Живан Лабус у свом раду „Лига народа као продукт Версајске мировне конференције“ бавио се питањима сврсисходности, успеха, неуспеха, релевантности Друштва народа да дође до потенцијалних унапређења постојећих међународних организација за очување мира. Сесију је затворио студент Андрија Мировић, аутор рада „Злочини над монаштвом и свештенством Митрополије црногорско-приморске у Другом светском рату“, у којем је истражио последице обрачуна свештеника и монаха Митрополије црногорско-приморске са окупаторима, али и са комунистичким режимом, чиме је и други дан конференције био завршен.

ТРЕЋИ ДАН КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Учесници последњег дана конференције имали су част да им треће предавање на енглеском језику одржи проф. др Миле Бјелајац на тему „International Legal War Conventions and Double Standards – Case of Serbia in the 20th Century“. Говорио је о основним идејама због којих су настале међународне ратне конвенције, као што је потреба да се донесе скуп универзалних правила којих ће се придржавати све државе, а које би ограничиле начин вођења рата, заштитиле цивиле, ратне заробљенике и болеснике. На примеру Србије, као жртве агресије у оба светска рата и деведесетих година, објаснио је да у пракси примена тих правила често зависи од политичке моћи и интереса великих сила и да се у том смислу двоструки стандарди огледају у селективном кажњавању и различитом тумачењу истих правила. Иако су међународне ратне конвенције донете да би све државе биле заштићене, пример Србије је показао да због политичких интереса једна земља која је иначе жртва кршења међународног права може бити и бива више оптуживана него штићена тим истим правом.

Након предавања, у шестој сесији на енглеском језику под називом „Towards and after WWII“, студенткиња са Универзитета у Варшави Михалина Марија Вођинска (Michalina Maria Wodzińska), говорила је о свом раду „War as a Concept in Fascist Criminal Law: The 1930 Italian Penal Code and Its Role in the Regime’s Ideology“, у коме је разматрала како је фашистички режим криминализовао радње које су утицале на национално и друштвено осећање, како је кажњавање таквог понашања допринело реализацији фашистичке идеологије у Италији и какву су улогу ове одредбе играле током Другог светског рата, уз осврт на правне елементе кривичних дела која се тичу националног осећања и духа. Затим је студенткиња Универзитета у Кракову Ангелика Михалик (Angelika Michalik) представила рад на тему „War and Peace in a Polemological Perspective – an Overview of Japanese History in the Context of World War II“. Она је из угла јапанске полемологије и перспективе о питањима рата, са посебним освртом на положај Јапана у Другом светском рату, истраживала однос рата и мира као таквих, сходно принципу да је познавање рата неопходно за познавање мира. Сесију је затворио студент са Универзитета у Зеници Филип Новаковић, који је у раду „Post-war“ Governance: Legal and Historical Perspectives of the „Donitz Administration“ издвојио Флензбуршку прелазну владу која је успостављена у Немачкој непосредно након Хитлерове смрти како би анализирао пресек околности, права и политике у периодима рата и мира.

Седму сесију на енглеском језику под називом „Justice and Restitution after WWII“ отпочела је студенткиња са Универзитета у Мишколцу Milica Илић која је у свом раду „The Nuremberg Trial: Foundations of Modern International Criminal Law“ успела да испита правни, историјски и етички значај Нирнбершког процеса. Она је истраживала његов утицај на развој међународног кривичног правосуђа, уз посебан осврт на принципе индивидуалне одговорности, дефинисање злочина према међународном праву и наслеђе Нирнберга у обликовању глобалних стандарда за кривично гоњење ратних злочина. Затим је студент са Универзитета у Лођу Wojciech Њевјадомски (Wojciech Niewiadomski) говорио о свом раду „Not only Nuremberg. How Nazi Criminals were Tried in Europe on the Example of the Jurgen Stroop Trial“, у којем је истражио случај Јиргена Штропа, чије се суђење одржало у послератној Пољској, и указао на историјски контекст, дела која је Штроп починио и изложио кривичнопроцесне аспекте као што су одбрана и главни аргументи тужилаца. Студенткиња са Универзитета у Варшави Наталија Нијеробца (Natalia Nieróbca) је у раду „Not only Doctor's Trial: 'medical war crimes' in the Case Law of International Courts in the 20th and 21st Centuries“ истражила како се приступ међународних судова ратним злочинима медицинске природе развијао у XX и XXI веку. Затим је студенткиња Универзитета у Варшави Јулија Глебоцка (Julia Głębocka) представила свој рад „Postwar Restitution of the Family unit in the Soviet Russia. A Brief Analysis of the Decrees of the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR on Family Law from 1941–1945“, у којем је показала како су промене у породичном праву биле приказане у совјетској пропаганди тог времена и шта су истраживачи у образовању мислили о њима. На крају је студенткиња са Правног факултета Универзитета у Београду Маша Лопушина говорила о свом раду „Constitutionalizing Gender Equality as a Path to Peace in post Second World War Socialist Federal People's Republic of Yugoslavia“, у којем је, на примеру послератне СФРЈ, показала како је обећање родне равноправности уписано у закон као део шире визије мира, са циљем да обнови друштво на новим темељима чак и када се показало да се старе норме тешко превазилазе.

У осмој сесији на енглеском језику под називом „International Law Securing Peace“ говорио је студент са Универзитета у Торњу Michal Feter. У свом раду „The Thought of Rafal Lemkin (Architect of the Concept of Genocide) and its Importance in the Formation of International Criminal Law“ он је анализирао личност и дело Рафала Лемкина, пољског адвоката јеврејског порекла, који је у светску историју ушао као архитекта концепта геноцида, као и на активности

које је Лемкин предузео, а које су значајно допринеле развоју међународног кривичног права. Затим је студент са Универзитета Кансај Ujong Jong представио свој рад „International Law Could Act as a Role of Peace in Korean Conflict (1950–1953)“, у којем је разматрао питање да ли је право на самоопредељење било прикладно у процесу мирног решавања корејског питања. Студенткиња са Универзитета у Лођу Nawojka Eckhardt, говорила о свом раду „The Right to Provide Protection to Foreigners on the Territory of the Host Country – the Polish Example“ и приказала порекло савремених прописа о праву на азил, представила одредбе које су тренутно на снази у Пољској, описујући миграциону кризу на пољско-белоруској граници, која је довела до подношења нацрта закона којим се предвиђа суспензија права на азил.

На самом крају конференције, у деветој сесији на српском језику под називом „Историја сукоба савременог доба и перспективе установа рата и мира“, студенткиња Универзитета у Београду Сташа Андрејић је представила свој рад „Историјски аспекти злочина агресије“, у којем се бавила еволуцијом концепта агресије, од његове нејасне дефиниције у међуратном периоду, преко Нирнбершког трибунала, до савременог институционалног оквира успостављеног захваљујући механизмима Међународног кривичног суда. Студенткиња Универзитета у Београду Ђурђина Марић је у раду „Три деценије опстанка Дејтонског споразума“, у светлу 30. годишњице потписивања Дејтонског мировног споразума, анализирала будућност његовог даљег опстанка упркос веома сложеним актуелним збивањима на Балкану, чиме је последњи дан ове конференције био завршен.

Рад приспео / Paper received: 15.12.2025.

Прихваћен за објављивање / Accepted for publication: 21.12.2025.